

kunsten

' 92

herengracht 62 1015 BP amsterdam
tel 020 4220322 fax 020 4220400
e-mail: kunsten@xs4all.nl

Aan de leden van de commissie voor OCW
van de Tweede kamer der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Amsterdam, 21 november 2005

Geachte cultuurwoordvoerders,

Op 28 november aanstaande behandelt u de nota Herijking Cultuurnotasytematiek van staatssecretaris Van der Laan. Met deze nota tracht de staatssecretaris antwoorden te vinden op de vragen die de behandeling van de cultuurnota vorig jaar heeft opgeroepen. De behoefte aan een flexibel en transparant beoordelingssysteem met minder bureaucratie en betere afstemming tussen rijk en regio wordt door de culturele wereld breed gedeeld, zoals ook is gebleken uit de vele debatten en publicaties die in het afgelopen jaar aan dit onderwerp zijn gewijd. De noodzakelijke ruimte voor ontwikkeling uit de sector zèlf heeft daarin wat Kunsten '92 betreft altijd voorop gestaan.

Duidelijkheid over uitgangspunten en effecten gewenst

Met de nota "Het verschil maken" wil de Staatssecretaris een aanzet geven tot een doelmatiger en transparanter systeem. De Staatssecretaris spreekt zich echter niet uit over haar uitgangspunten ten aanzien van het kunst- en cultuurbeleid. Daarnaast laat zij zoveel vragen onbeantwoord dat het vermoeden rijst dat er met deze nota meer problemen zullen ontstaan dan er worden opgelost. Met name de keuze voor een indeling in categorieën op onduidelijke en niet-inhoudelijke gronden veroorzaakt bij de instellingen veel onrust. Het is de vraag of deze plannen de transparantie van de besluitvorming ten goede komen en of bij de beoordeling van instellingen de inhoudelijke en artistieke gronden voldoende gewaarborgd zijn. Welke rol het oordeel over de artistieke kwaliteit in de toekomst zal spelen is sowieso onduidelijk. Ook over de positie van de Raad voor Cultuur en zijn verhouding tot sectorinstituten, fondsen en lagere overheden rijzen veel vragen.

Wij verzoeken u daarom de voorstellen van de Staatssecretaris te onderzoeken op de effecten voor het culturele veld alvorens besluiten te nemen over een herijking van het culturele bestel. Tevens verzoeken wij u bij de behandeling van deze nota de voorwaarden voor een bloeiend kunst- en cultureel leven in Nederland centraal te stellen, zodat er tenminste een kader is waaraan de voornemens van de

staatssecretaris kunnen worden getoetst. Het “respecteren van de autonomie van de artistieke expressie” is in onze samenleving vooralsnog dermate vanzelfsprekend dat het niet als kader kan volstaan.

Samenhang tussen groot en klein moet behouden blijven

Grote kracht van de kunsten in Nederland is altijd haar bonte schakering geweest, zowel in artistiek opzicht als waar het gaat om groot en klein of om traditie en vernieuwing.

Voor de ontwikkeling van de kunsten was en is de samenhang tussen grote en kleine instellingen en de ruimte voor nieuwe ontwikkelingen steeds van groot belang. De cultuurnotasystematiek is ooit tot stand gekomen om deze karaktertrek te versterken en daarmee een bloeiend kunst- en cultureel leven te bevorderen. Het belang van die samenhang en het openhouden van verbindingen tussen verschillende kunstvormen en -instellingen vormden tot nu toe steeds het middelpunt bij discussies over het subsidiesysteem. Het lijkt erop dat de staatssecretaris die verbindingen nu los wil laten.

Door 'verschil te maken' tussen groot en klein op grond van budgettaire omvang en niet door weging van het culturele belang, wordt die samenhang aangetast.

Een deel van de sector wordt onttrokken aan het zicht van de Raad voor Cultuur, ofwel door plaatsing in het visitatiesysteem ofwel door overheveling naar de fondsen, waardoor fragmentering van het cultuurbeleid dreigt. Een groot deel van de instellingen zal in het publieke debat geen rol meer spelen. Of de Tweede Kamer zich daarmee verlost van ongewenst lobbygedrag is de vraag.

Het ligt in de rede dat de Tweede Kamer zich slechts buigt over de hoofdlijnen van het cultuurbeleid. Maar dan moeten wel afdoende waarborgen zijn geschapen. Zo zal er een helder toetsingskader moeten zijn waarmee de Kamer uit de voeten kan. De cultuurnotasystematiek dient volstrekt inzichtelijk te zijn, met logische uitgangspunten en criteria en zonder 'open einden'. Er zal duidelijkheid moeten zijn over de relatie tussen de landelijke en lagere overheden.

Voorts zal een (hervormde) instelling als de Raad voor Cultuur in samenhang over het cultuurbeleid en sectoren daarin moeten kunnen adviseren, met inbegrip van dat deel waar vernieuwing en ontwikkeling een grote rol speelt. De advisering behoort mede op basis van de uitkomst van eventuele visitaties en een evaluatie van het functioneren van fondsen en instituten plaats te vinden.

Dit alles komt de transparantie ten goede en vergroot de kans dat belangrijke opvattingen over en ontwikkelingen in de culturele sector in zijn geheel onderwerp van debat zullen zijn.

Vooralsnog zal de Raad voor Cultuur in de constructie die de Staatssecretaris thans voorstaat zijn rol niet adequaat kunnen vervullen. Een centraal adviesorgaan dat zich bezig moet houden met strategische advisering maar geen overzicht meer heeft over het beleidsterrein waar dit orgaan over gaat en straks ook de expertise daarvoor niet meer in huis heeft, verliest al snel gezag, zowel van de politiek als van de sector.

Kunsten '92 pleit voor flexibilisering van de cultuurnotasystematiek op inhoudelijke gronden en vindt dat de Raad voor Cultuur vanuit zijn kennis en expertise moet kunnen waken over de artistieke en beleidsinhoudelijke samenhang tussen klein en groot, traditie en vernieuwing en de ruimte die nodig is voor ontwikkeling.

Aansturing op niet-inhoudelijke gronden heeft wèl inhoudelijke gevolgen

De Staatssecretaris wil de culturele infrastructuur 'aansturen' op niet-inhoudelijke gronden. Daarbij kiest zij voor een forse versterking van de rol van de rijksoverheid. Waar de overheid voor wat betreft de kunsten voorwaardenscheppend was, lijkt zij nu bepalend te willen worden. De nieuwe sectorinstituten en de versterkte fondsen zijn daartoe instrumenten. Nog meer dan voorheen worden geldstromen buiten de cultuurnota om ingezet.

Op zichzelf is er niets mis met het beschikbaar stellen van stimuleringsmiddelen voor belangrijke speerpunten en zwakke plekken in het bestel. Maar inmiddels wordt zo'n 80 miljoen euro buiten de cultuurnota om verdeeld aan de hand van instrumentele criteria, zoals cultuur en school, actieplan cultuurbereik, cultuur en economie en culturele diversiteit. Dat is een aanzienlijk deel van het budget.

De samenhang tussen instellingsbeleid (cultuurnotasystematiek) en nieuwe geldstromen (instrumenteel beleid) is echter niet helder. De Raad voor Cultuur speelt hierin nauwelijks een rol en de effecten in de zin van bureaucratie, ongewenst strategisch gedrag bij instellingen en kwaliteit van het culturele bestel zijn niet zichtbaar.

In tegenstelling tot hetgeen de Staatssecretaris ooit in haar 'State of the Union' aankondigde, namelijk om producerende instellingen zo min mogelijk beleid op te leggen en zoveel mogelijk ruimte te bieden (in voorwaardenscheppende zin), neemt de invloed van de rijksoverheid toe, groeit de bureaucratie, nemen budgetten af en wordt de bewegingsvrijheid van de kunstinstellingen ingeperkt.

Kunsten '92 pleit voor inhoudelijke benadering

Kunstenaars en culturele instellingen vormen de basis van het culturele bestel. De kwaliteit en de reikwijdte daarvan moet zoveel gewicht in de schaal kunnen leggen dat instellingen tegenover het commerciële aanbod staande kunnen blijven. Daar ligt ook de hoofdverantwoordelijkheid van de overheid ten aanzien van kunst en cultuur. De discussie zal dan ook eerder moeten gaan over culturele en maatschappelijke waarde dan over de ondernemende cultuur. Stimulerende maatregelen en extra geldstromen kunnen goede hulpmiddelen zijn, maar nooit een doel op zich.

Kunsten '92 vraagt aandacht voor de ontwikkeling in de kunst en cultuur zèlf en het belang van de intrinsieke waarde van kunst en cultuur. Als daar onvoldoende aandacht voor is in het beleid leidt dat tot vervlakking en

marginalisering van het kunst- en cultuuraanbod, een ontwikkeling die al geruime tijd gaande is.

Voor de goede orde: Kunsten '92 is niet tegen verandering of vernieuwing, laat staan tegen verbetering. Maar wel graag geredeneerd vanuit de inhoud, met garanties voor de transparantie van de beoordelingsstructuur, en op basis van een politiek kader waarover in de Tweede Kamer een debat heeft plaatsgevonden.

In alle hoogachting,
namens de vereniging Kunsten '92

Ad 's-Gravesande
Voorzitter

Bijlage: vragen n.a.v. Het verschil maken
cc.: Staatssecretaris voor Cultuur Mw. Mr. M.C. van der Laan
Raad voor Cultuur
IPO
VNG

Bijlage: Vragen n.a.v. de nota verschil maken

Meer debat en meer beleid

De staatssecretaris wil meer debat over het cultuurbeleid en meer sturingsinstrumenten voor de overheid. Zij geeft daar onder meer vorm aan door de beleidsnota (wordt de cultuurnota) los te koppelen van de subsidienota. Daarbij geeft zij onvoldoende aan wat de verbinding daarvan is met de instellingen die gezamenlijk het culturele veld vormen.

- *Wat wordt de grondslag van de nieuwe cultuurnota?*
- *Welke rol gaat de Raad voor Cultuur hierin spelen?*

Thorbecke revisited

De staatssecretaris wil een actievere cultuurpolitiek, gebaseerd op een nieuwe interpretatie van het Thorbecke-principe. Zij eist meer invloed op die instellingen die zich niet direct met het artistieke proces bezighouden, met name de sectorinstituten en de fondsen. Door een fusieproces van ondersteunende instellingen in gang te zetten en door ook nieuwe ondersteunende instituten te creëren hoopt zij de culturele infrastructuur te verbeteren. Nieuwe geldstromen die worden verdeeld buiten de instellingssubsidies om moeten leiden tot een meer 'ondernemende cultuur'. Sectorinstituten en fondsen zullen ook daar een grote rol in gaan spelen. Het 'respecteren van de autonomie van artistieke expressie', is de nieuwe begrenzing van de politieke ruimte voor culturele instellingen.

- *Bestaat hier niet het gevaar dat de staatssecretaris door versterking van de invloed van de overheid eerder de verantwoordelijkheid van culturele instellingen beperkt dan vergroot en hen, door ze alleen op het productieproces aan te spreken, eerder afhankelijker van de overheid maakt?*
- *Houdt de staatssecretaris voldoende rekening met de voorwaardenscheppende functies die niet-producerende instellingen voor productie, presentatie en ontwikkeling in de sector hebben?*
- *Hoe garandeert zij de verbindingen tussen de ondersteunende instituten en de culturele instellingen, aangezien zij in de toekomst in een andere beoordelingscategorie zullen vallen?*

Drie categorieën

De sector wordt in drie categorieën opgedeeld. Van die indeling is met name sprake in de podiumkunsten. De daarbij gehanteerde criteria maken een willekeurige indruk. Er worden geen uitspraken gedaan over het instandhouden van de samenhang van het bestel en de mogelijkheid van integrale afweging aan de hand van sectoranalyses. Over de samenhang tussen de beoordelingssystemen van de drie categorieën bestaat onduidelijkheid.

- *Hoe wordt de democratische controle op de verschillende beoordelingssystemen geregeld?*
- *Worden er mogelijkheden voor in- en uitstroom en doorstroom in de verschillende categorieën voorzien?*

- *Waarom wel de orkesten en opera in een meerjarig visitatietraject geplaatst en niet de grote dans- en toneelgezelschappen? Inzicht in de gehanteerde criteria en overwegingen ontbreken.*
- *Wat is het voordeel van meerjarige financiering binnen een fondsstructuur voor instellingen die thans aan de voorwaarden voldoen voor financiering binnen de cultuurnota?*
- *Welke garanties zijn er dat instellingen op grond van hun artistieke prestaties recht kunnen behouden op een meerjarige financiering?*
- *Het Jeugdtheater in Nederland is sinds jaar en dag gefinancierd in Nederland. Wat is de bedoeling van Mw. van der Laan, zijn dit B of C gezelschappen in haar plan? Veel van deze gezelschappen hebben al een lang verleden in hun regio, in Nederland en in het buitenland.*
- *Welke consequenties verbindt de Staatssecretaris straks aan de eis van cofinanciering in de cultuurnota?*
- *Waarom wordt een 4-jarige financieringsstructuur niet ten principale ter discussie gesteld, waar in de dagelijkse praktijk al lang duidelijk is dat juist voor het stimuleren van artistieke ontwikkeling een 4-jarige werkperiode en financiering veel te kort is.*

De Fondsen

100 à 150 instellingen worden in de volgende ronde verwezen naar het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten en het Fonds voor Podiumprogrammering. Financiële en beroepsmatige eisen liggen aan de nieuwe indeling ten grondslag. Hier wordt een belangrijk knelpunt uit de cultuurnota verschoven naar de fondsen, waarbij het gevaar dreigt dat voor veel instellingen de weg naar ontwikkeling en groei wordt afgesneden.

- *Welke rol speelt de Raad voor Cultuur bij deze herindeling?*
- *Als de scheiding tussen cultuurnota instellingen en fondsinstellingen niet inhoudelijk is, maar op puur financiële en 'beroepsmatige' gronden, hoe kan dan rekening worden gehouden met de verschillende typen instellingen en de daaraan gekoppelde zeer uiteenlopende financieringssystemen?*
- *Hoe voorkomt de staatssecretaris dat bepaalde delen van sectoren (bijvoorbeeld bij muziek de ensembles) buiten het blikveld van de Raad voor Cultuur en dus ook buiten de politieke invloedssfeer terechtkomen?*
- *Op welk moment en op grond van welke gegevens bepaalt de staatssecretaris de lijst van 150 instellingen die verwezen worden naar de fondsen?*
- *Welke garanties zijn er dat een fonds dat op projectfinanciering gericht is, in staat zal zijn in korte tijd deze grote taak erbij kan doen. Moet er niet eerst een analyse gemaakt worden van het huidige functioneren van met name het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten, waarover veel onvrede bestaat, alvorens er zo'n omvangrijke taak aan toe te voegen?*
- *Kunnen de fondsen ook exploitatiesubsidies verstrekken en zullen zij de instellingen ook in staat kunnen stellen om, als zij dat willen, door te groeien naar een positie in de cultuurnota of wordt deze weg voor een groot aantal instellingen definitief afgesneden?*
- *Aangezien de staatssecretaris de wens heeft uitgesproken de fondsen meer dan voorheen in te zetten als beleidsuitvoerende instanties van de overheid, hoe verhoudt zich dat beleid met de subsidietoekenning op basis van de*

plannen van instellingen of kunstenaars? Hoe moeten de fondsen, die ook door sociaal beleid in toenemende mate te maken krijgen met schaarste van middelen, omgaan met die verschillende doelstellingen?

De Raad voor Cultuur

Er komt een scherpe scheiding tussen strategisch advies en advisering over het functioneren van instellingen en het toekennen van subsidies.

- *Hoe gaat de Raad voor Cultuur opereren tussen internationale visitatiecommissies en fondsenbeleid in?*
- *Op welke wijze kan de samenhang in het beleid gegarandeerd worden?*
- *Aangezien zowel de fondsen als de sectorinstututen buiten het beoordelingsgebied van de Raad voor Cultuur vallen, hoe kan dan nog het beleid van het culturele veld in samenhang met het beleid van de fondsen en sectorinstututen bekeken worden?*
- *Welke mogelijkheden heeft de Raad voor Cultuur om zich uit te spreken over het cultuurbeleid van de overheid en de effecten daarvan op het culturele veld? Welke relatie is er tussen de cultuurnota en de Raad voor Cultuur.*

Lagere overheden

Cultuurpolitieke en bestuurlijke afstemming met de lagere overheden zal in de toekomst plaatsvinden op basis van de cultuurnota. Dat zal gaan over hoofdlijnen van beleid en uitvoering van programma's en subsidies. Dat neemt niet weg dat over de subsidiëring van instellingen, daar waar dat in samenhang geschiedt ook convenantbesprekingen moeten worden gevoerd. De staatssecretaris blijft dat rekenen tot een Rijksverantwoordelijkheid.

Met de beoogde overheveling van gezelschappen, werkplaatsen, productiehuzen en festivals naar de fondsen zal toch een nieuwe relatie tussen Rijk, medeoverheden en het FAPK en FPPM ontstaan.

- *Welke positie zullen de betrokken instellingen in de analyse van de culturele sector en het overleg met steden en provincies hebben? Dreigt hier niet een soort verdubbeling van het huidige traject te ontstaan?*

Verlegging van geldstromen

De indruk wordt gewekt dat invoering van programmasubsidies gepaard zal gaan met een aantal budgetverschuivingen. Ondanks het feit dat de staatssecretaris met succes heeft gepoogd niet te bezuinigen op producerende instellingen, zijn de budgetten voor kunstproductie, de primaire verantwoordelijkheid van het Rijk, in de afgelopen jaren geslonken. Daarentegen zijn er voor nieuwe geldstromen in de culturele sector forse bedragen beschikbaar gekomen.

- *Wordt er door de staatssecretaris wel voldoende aandacht besteed aan de balans tussen productiebudgetten en nieuwe geldstromen?*
- *Hoe verantwoordt zij het verplaatsen van geldstromen terwijl er nog altijd grote tekorten zijn bij de producerende instellingen?*

- *Houdt de staatssecretaris in haar beleid voldoende rekening met de gevolgen van sociaal beleid, zoals bijvoorbeeld de verhoging van de WW-premie bij kortdurende contracten?*
- *Hoe denkt de staatssecretaris te voorkomen dat haar nieuwe beleid tot meer bureaucratie zal leiden dan voorheen?*

Arbeidsvoorwaarden

De Tweede kamer zou zich moeten uitspreken over de kwaliteit van subsidiering op het gebied van de arbeidsvoorwaarden. Het betreft immers gemiddeld 70% van de begroting van een podiumkunstinstituut. Mocht dit plan van van der Laan doorgaan, dan zou als voorwaarde meegegeven moeten worden aan het Fonds FAPK dat de werknemers op basis van gelijke arbeidsvoorwaarden gehonoreerd worden. (Dat neemt niet weg dat er binnen een CAO tot bepaalde hoogte gedifferentieerd kan worden).

- *Is het de bedoeling dat bij deze zogenaamde horizontale indeling, de werknemers van de drie categorieën ABC, gehonoreerd worden conform de huidige CAO's? De kans bestaat - het verleden laat dit zien en uitspraken getuigen hiervan - dat het Fonds begrotingen op basis van deze CAO's niet wil honoreren. Hierdoor zouden dus "c-medewerkers met mindere arbeidsvoorwaarden" ontstaan, waardoor juist een extra verticale werking binnen het bestel zou ontstaan.*
- *Een ander effect zou kunnen zijn dat er een vreemsoortige en oneigenlijke concurrentie ontstaat tussen gezelschappen/instellingen die ad hoc, 2 of vierjarig produceren vanuit het Fonds en dat aanzienlijk goedkoper kunnen doen dan de B en C instellingen die zich wel aan de CAO houden.*
- *Juist de projectmatige manier van werken zal in de toekomst zwaarder worden bestraft door het nieuwe beleid van het ministerie van Sociale Zaken waarbij de vervuiler nog meer betaalt. In casu betekent dit dat werkgevers in de podiumkunsten die projectmatig werken en derhalve gebruik maken van kortdurende contracten een aanzienlijk hogere WW-premie gaan betalen dan voorheen (van 5,17% naar 10,39%). Een en ander heeft dan ook gevolgen voor de budgetten van het FAPK, immers met een gelijkblijvend budget zal minder kunnen worden geproduceerd. Hoe denkt de Staatssecretaris de flexibiliteit in de subsidiering te kunnen handhaven?*